

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายอุดม รัฐอมฤต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๙/๒๕๖๖

เรื่องพิจารณาที่ ๑๐/๒๕๖๖

วันที่ ๑๔ เดือน มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๖

ระหว่าง { ศาลอาญา

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

ศาลอาญาส่งคำโต้แย้งของจำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๑๑๙๔/๒๕๖๔ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริง สรุปได้ดังนี้

บริษัท โอเพ่น เวย์ (เอ็กตรา) จำกัด จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด และบริษัท ได้จดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยมีจำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๒ จำเลยที่ ๓ เป็นกรรมการผู้มีอำนาจสั่งการ ลงลายมือชื่อและประทับตราสำคัญของบริษัท โอเพ่น เวย์ (เอ็กตรา) จำกัด ต่อมาได้จดทะเบียนเลิกบริษัท โดยมีจำเลยที่ ๑ เป็นผู้ชำระบัญชี และจดทะเบียนการชำระบัญชี

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด โจทก์ ยื่นฟ้อง จำเลยทั้งสามในฐานความผิดร่วมกัน โดยความเท็จ โดยฉ้อโกง หรือโดยวิธีการอื่นใดหลีกเลียงการเสียภาษีอากร ร่วมกันโดยเจตนาละเลย ไม่ยื่นรายการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล และเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียนโดยเจตนาหลีกเลี่ยง หรือพยายามหลีกเลี่ยงภาษีมูลค่าเพิ่ม กระทำการใด ๆ โดยความเท็จ โดยฉ้อโกงหรืออุบาย หรือโดยวิธีการอื่นใดทำนองเดียวกัน ตามประมวลรัษฎากร มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๗ ทวิ มาตรา ๙๐/๔ (๖) และมาตรา ๙๐/๕ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ และมาตรา ๙๑ เนื่องจากในช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จำเลยทั้งสามในฐานกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท โอเพ่น เวย์ (เอ็กตรา) จำกัด ได้ร่วมกันกระทำผิดกฎหมายหลายบทหลายกรรมต่างกัน

ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลอาญา จำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ ได้แย้งว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ บัญญัติให้กรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลอื่นใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้

สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย อันเป็นเหตุให้พนักงานอัยการใช้อำนาจตามบทบัญญัติดังกล่าวยื่นฟ้องจำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ โดยมีได้ฟ้องนิติบุคคลเป็นจำเลย ทั้งที่มาตราดังกล่าวบัญญัติว่า “ในกรณีผู้กระทำความผิดตามหมวดนี้เป็นนิติบุคคล...” แม้จำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ จะพ้นจากการเป็นกรรมการของบริษัทแล้วยังคงถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล เมื่อถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้วหากไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัวจะต้องถูกคุมขังปราศจากเสรีภาพ ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ เป็นบทบัญญัติที่ให้ภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ตกแก่จำเลยซึ่งเพียงพอเพราะมีชื่อเป็นกรรมการ จึงขัดต่อหลักนิติธรรมเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และขัดต่อการดำเนินคดีอาญาที่โจทก์มีภาระการพิสูจน์ ขัดต่อข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง

ศาลอาญาเห็นว่า จำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ ได้แย้งว่าประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ โดยจำเลยทั้งสามอ้างว่าไม่มีเจตนากระทำความผิดตามคำฟ้องของโจทก์ และอ้างว่ามีบทบัญญัติที่ขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสามขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อให้โอกาสจำเลยทั้งสามได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ประกอบกับตามคำร้องมีเหตุตามกฎหมายที่จะต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย จึงส่งคำโต้แย้งของจำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ ให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ประเด็นวินิจฉัย

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยมีว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖^๑ มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ ถ้าเป็นการตรา

^๑มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุนเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

กฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ การจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ได้กำหนดเงื่อนไขของกฎหมายไว้ว่า กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย ส่วนบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักการมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปของกฎหมายและหลักการห้ามตรากฎหมายใช้บังคับเฉพาะกรณีและเฉพาะบุคคล เพื่อป้องกันมิให้มีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความหมายในวรรคนี้มีได้มีความมุ่งหมายเพียงห้ามมิให้ตรากฎหมายในทางจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพแก่บุคคลใดเป็นการเฉพาะโดยตรงเท่านั้น แม้แต่การตรากฎหมายที่จะมีผลให้เกิดกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะก็ต้องห้ามเช่นเดียวกัน

ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙^๒ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายในเชิงกระบวนการ (Due Process of Law) ซึ่งว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีหลักการเบื้องหลังคือหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลไม่ได้กระทำความผิด (Presumption of innocence) เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ข้อ ๑๑^๓ “บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่ได้กระทำความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณา

^๒มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

^๓Article 11

(1) Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.

คดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี” ประกอบกับบทติการระหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ข้อ ๑๔.๒^๔ ที่ว่า “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าไม่ได้กระทำความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด” อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่นานาอารยประเทศให้การยอมรับ

โดยทั่วไป การพิสูจน์ความผิดในทางอาญาเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องแสดงพยานหลักฐานให้ศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยเข้าลักษณะเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมาย แต่ในบางครั้ง โจทก์ก็ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายซึ่งเป็นการที่กฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่า หากมีการกระทำหนึ่งเกิดขึ้น ก็ให้สันนิษฐานว่าเกิดอีกการกระทำหนึ่งด้วย ซึ่งทำให้ครอบครัวประกอบเป็นความผิดโดยที่โจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานโดยตรงเพื่อแสดงให้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิด

แต่เดิม ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามหมวดนี้เป็นนิติบุคคล กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ยินยอมหรือมีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” ซึ่งถือเป็นข้อสันนิษฐานที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดทางอาญาของจำเลยโดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นก่อนว่าจำเลยได้มีการกระทำ หรืองดเว้น หรือไม่กระทำการอันเป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใด จนต่อมาเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๑๒/๒๕๕๕ ได้วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๕๔ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำความผิดของนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่ามีการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

^๔Article 14.2 Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.

^๕มาตรา ๕๔ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖ และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญยังมีคำวินิจฉัยในทำนองเดียวกันอีก คือ คำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๕๖ กรณีพระราชบัญญัติสิทธิ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔^๖ คำวินิจฉัยที่ ๑๐/๒๕๕๖ กรณีพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๗๘^๗ คำวินิจฉัยที่ ๑๑/๒๕๕๖ กรณีพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ มาตรา ๒๘/๔^๘ และคำวินิจฉัยที่ ๑๙ - ๒๐/๒๕๕๖ กรณีพระราชบัญญัติปฎิพ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕^๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง และเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖

ในการร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญดังกล่าว คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) เห็นว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่มีผลต่อความรับผิด ในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลจึงยังคงมีความรับผิดในทางอาญาอยู่ เพียงแต่ไม่ให้นำ บทสันนิษฐานที่มีลักษณะเป็นการสันนิษฐานว่าบุคคลกระทำความผิดมาใช้บังคับ เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่าบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการสันนิษฐานความผิดเช่นนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงเห็นว่าจะต้องแก้ไขและกำหนดรูปแบบการเขียนบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดในทางอาญาของผู้แทน นิติบุคคลเสียใหม่ โดยจะต้องแก้ไขให้โจทก์เป็นฝ่ายพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลย ที่เป็นผู้แทนนิติบุคคล ทั้งนี้ แม้ว่าไม่มีบทบัญญัติในลักษณะบทสันนิษฐานดังกล่าว แต่ยังสามารถ ที่จะพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลยได้ตามปกติ โดยจะต้องพิสูจน์ว่าผู้แทนนิติบุคคลรับผิดในฐานะ ตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิสูจน์ความผิดของบุคคล และทำให้ การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๐}

^๖ มาตรา ๗๔ ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคน ของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็น หรือยินยอมด้วย

^๗ มาตรา ๗๘ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล ให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่าการกระทำนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย

^๘ มาตรา ๒๘/๔ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใด ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

^๙ มาตรา ๗๒/๕ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามพระราชบัญญัตินี้เป็นนิติบุคคล เว้นแต่กรณีตามมาตรา ๗๒/๒ ให้กรรมการผู้จัดการ หัวหน้าผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินการของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น

^{๑๐} บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๑๑๕๑/๒๕๕๙

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น เพื่อแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวและกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกันมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อยกเลิกและแก้ไขกฎหมายที่มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกัน ซึ่งรวมถึงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ ด้วย ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐^{๑๑}

เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐ แล้ว ทำให้บทบัญญัติตามมาตรา ๙๐/๕ ไม่ใช่ข้อสันนิษฐานที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดอีกต่อไป ดังความที่บัญญัติขึ้นใหม่ของมาตรา ๙๐/๕ ว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามหมวดนี้เป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย” โดยผู้กล่าวหาไม่ภาระการพิสูจน์ว่าการกระทำความผิดของนิติบุคคลเกิดจากการกระทำของผู้แทนนิติบุคคล หากผู้กล่าวหาไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำของกรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการ ได้ละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้แทนนิติบุคคลนั้นก็ไม่มี ความผิด ซึ่งสอดคล้องกับหลักพื้นฐานว่าด้วยความรับผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙ ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ...” ดังนั้น บุคคลใดไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลจะมีความรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้กระทำการ ซึ่งรวมถึงการงดเว้น ละเว้น เพิกเฉย หรือการไม่กระทำในลักษณะอื่นด้วย เพราะฉะนั้น การที่กรรมการผู้จัดการ หุ่นส่วนผู้จัดการ ผู้แทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลจะต้องร่วมรับผิดตามที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด ก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านั้นมีการกระทำ หรืองดเว้นกระทำการที่ตนมีหน้าที่ต้องป้องกันผล หรือควรต้องกระทำ แต่ละเว้นไม่กระทำการด้วย

^{๑๑}๒. ประมวลรัษฎากร “มาตรา ๙๐/๕ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามหมวดนี้เป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย”

จากข้อเท็จจริง บริษัท โอเพ่น เวย์ (เอ็กตรา) จำกัด จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด ในขณะที่เกิดเหตุมีจำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๒ และจำเลยที่ ๓ เป็นกรรมการที่มีอำนาจสั่งการที่ลงลายมือชื่อ และประทับตราสำคัญของบริษัทผู้ถูกฟ้องบริษัท โอเพ่น เวย์ (เอ็กตรา) จำกัด ต่อมาได้จดทะเบียนเลิกบริษัท โดยมีจำเลยที่ ๑ เป็นผู้ชำระบัญชี และได้มีการจดทะเบียนชำระบัญชีแล้ว ดังนั้น จากข้อเท็จจริงข้างต้น พนักงานอัยการซึ่งเป็นโจทก์ จึงมีภาระการพิสูจน์ว่า จำเลยมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีของนิติบุคคล และภาระการพิสูจน์ว่าการไม่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้นิติบุคคล (แบบ ภ.ง.ด. ๕๐) ของบริษัทฯ รวมถึงการหลีกเลี่ยงหรือพยายามหลีกเลี่ยงการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยยื่นแบบแสดงรายการภาษีมูลค่าเพิ่ม (แบบ ภ.พ. ๓๐) ที่แสดงยอดขายเป็นศูนย์และไม่นำไปกำกับภาษีซื้อมาให้เจ้าพนักงานประเมินตรวจสอบ ซึ่งเป็นการยื่นแบบ ภ.พ. ๓๐ อันเป็นเท็จ เกิดจากการสั่งการหรือกระทำการ หรือหากจำเลยมีหน้าที่สั่งการหรือกระทำการ จำเลยได้ละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการ จนเป็นเหตุให้นิติบุคคล คือ บริษัท โอเพ่น เวย์ (เอ็กตรา) จำกัด กระทำความผิด

จากที่กล่าวมาข้างต้น ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ จึงมิใช่เป็นข้อสันนิษฐานความผิดของผู้แทนนิติบุคคลไว้ก่อน หากแต่ผู้กล่าวหายังคงต้องมีภาระการพิสูจน์การกระทำผิดดังกล่าวเสียก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้สั่งการ หรือกระทำการ หรือละเว้นไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลกระทำความผิดตามที่ประมวลรัษฎากรบัญญัติไว้

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น เห็นว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

(นายอุดม รัฐอมฤต)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ